

a ku shromážděním bohoslužebným buďsi jednotlivci, buďsi spolky svolávaným. Nechuť vrozená židovstvu proti jakékoli hierarchické formě má zvláštní význam pro sdružení k rituelním účelům, jakož i pro bohoslužebná shromáždění židů. Ode dávna lze pozorovati, že vedle náboženských institucí zřízených náboženskou obcí tvoří se větší nebo menší kroužky k určitým náboženským účelům (soukromé modlitebny, schůzky náboženského rázu, rituelní spolky), které zavdávají nezřídka podnět ke sporům s obcí náboženskou, odpírajíce jí právo dohledu. Cit. zák. byla náboženské obci uložena povinnost, aby zařizovala modlitebny přihlížejíc k různým obřadním zvyklostem, aby je udržovala a takto pečovala o ukojení náboženských potřeb menšin. Představenstvu náboženské obce přísluší dozor nad zřizováním, udržováním a správou soukromých modliteben.

4. Stanovy obecní.

Každá náboženská obec musí míti úředně schválené stanovy, které mají obsahovati vše, co jeví se nezbytným pro existenci a správu náboženské obce. Podstatné kusy, které takový statut obsahovati musí, jsou: udání místních mezí obecního obvodu, složení, způsob ustanovení a doba úřadování představenstva, ostatní organizace náboženské obce, způsob jmenování rabína a ostatních náboženských funkcionářů, práva a povinnosti příslušníků obce, ustanovení o způsobu obstarávání vyučování náboženství, o soukromých modlitebnách, dávky náboženské, spory vznikající na základě obecního svazku a řízení při změně stanov. Stanovami podá se jak představenstvu obce tak i příslušníkům zákonem upravená direktiva stran práv jejich i povinností.

5. Dozor státu.

Stát bdíti má nad tím, aby orgány náboženských obcí nepřekročily meze své působnosti a vyhověly ustanovením zákona, jakož i vydaným nařízením. K tomu cíli mohou úřadové protizákonná a stanovám se příčíci usnesení a opatření orgánů náboženské obce rušiti, tyto zastupitelské sbory rozpouštěti, ukládati peněžité pokuty přiměřené majetkovým poměrům, jakož používati donucovacích prostředkův zákonem dovolených. Státnímu úřadu jest dále vyhrazeno, aby s úřadu sesadil přísluhovače náboženské, členy představenstva náboženské obce, uvádějí-li svým úřadováním veřejný řád v nebezpečí. Těmito ustanoveními má se předejiti přehmatům správy a funkcionářů náboženských, zabezpečiti státní správě nejvyšší dohled na základě základních zákonů státních jí nade všemi společenstvy náboženskými příslušející.

Občanství státní.

I. Pojem.

Občanství státní jest poměr veřejnoprávní, jímž určuje se příslušnost jakož i vztahy osoby ke státu. Obč. zákonník rakouský nevytýká definice pojmu rakouského státního občanství, nýbrž upravuje toliko způsob, jakým se jeho nabývá a pozbývá. Stubenrauch definuje rakouské státní občanství jako poměr, dle něhož osoby trvale podrobeny jsou zeměpanské moci hlavy státu rakouského. Avšak definice tato, již do jisté míry by snad lze bylo hájiti ve státě absolutistickém, naprosto nesrovnává se s moderní ústavou konstituční, což plyne již z úvahy, že ona vytýká jako charakteristický znak státního občanství trvalé podrobení zeměpanské moci, kdežto přece základní zákony státní zaručují každému občanu státnímu volnost z území státního se vystěhovati, jež omezena jest toliko povinností

brannou. Nelze tudíž rakouské státní občanství pokládati za jakýsi poměr k moci státní, nýbrž toliko za veřejnoprávní poměr k svazku státnímu, s nímž spojena jsou práva a povinnosti zákonem vytčené. Čl. I. zák. z. stát. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. ustanovuje, že pro všechny příslušníky království a zemí v říšské radě zastoupených existuje nyní jediné obecné rakouské občanství státní. Zákonodárce vrátil se tu ke stanovisku, z něhož vychází i obč. zákoník, jenž též v § 28 mluví toliko o státním občanství »v těchto dědičných státech« (viz »Zeitschr. für Verw.«, 1868 č. 11 str. 42).

II. Nabytí státního občanství.

Rakouského státního občanství nabytí lze:

1. **Narozením:** § 28 o. o. z. ustanovuje, že děti rakouského státního občana zrozením nabývají státního občanství v těchto dědičných zemích a sice bez rozdílu, zdali se narodily v tuzemsku či v cizině nebo na širém moři. O. o. z. mluví toliko o »dětech«. Nastává tudíž otázka, zdali rakouského státního občanství nabývají též děti nemanželské, adoptované nebo legitimované a konečně nalezcenci. Při dětech nemanželských rozhoduje patrně státní občanství matčino, jak § 6 odst. 2 zák. o právu dom. výslovně naznačuje. Adoptované děti však, jsou-li cizinci, rakouského státního občanství nenabývají, jelikož dle § 28 o. o. z. státní občanství nabývá se toliko zrozením a jelikož i d. dv. k. ze dne 5. listopadu 1814 č. 1108 sb. z. s. výslovně prohlašuje, že zásada vytčená v § 183 o rovném postavení zvolenců s dětmi manželskými má na zřeteli toliko soukromoprávní vztahy adoptivního otce ke zvolencům, netýče se však práv a oprávnění plynoucích z předpisů politických, tudíž z práva veřejného. Naproti tomu ohledně dětí legitimovaných dlužno vzhledem k jasnému znění § 161 o. o. z. za to míti, že tyto přímo zrozením od rodičů pocházejíce rovněž dle § 28 o. o. z. rakouského občanství státního nabývají (jinak Stubenrauch). S nalezcenci konečně, byli-li nalezeni na půdě rakouské, nakládati sluší jako s rakouskými občany státními, kterýžto názor jest v úplném souhlasu s § 19 ad 3 zák. o právu dom., dle něhož nalezcenci přikáží se oné obci, v jejímž obvodu byli nalezeni resp. v jejímž obvodu nalezinec se nachází.

2. **Občanství státního nabývá se výslovným přijetím ve svazek státní, a to:**

a) může býti státní občanství uděleno cizinci, jenž prokázal, že v tuzemsku plných 10 let měl svoje řádné bydliště a že v této době nebyl pro zločin trestán, nýbrž že po celou tuto dobu řádně, poslušen jsa zákonů a nařízení úřadů a v souhlase s dobrým mravem živ byl a svým jednáním ani smýšlením nikdy k důvodnému podezření nebo stížnosti podnětu nezavdal (§ 29 o. o. z. a dv. d. ze dne 12. dubna 1833 č. 2597 sb. z. s.). Žadatel však splněním těchto podmínek zákonných nenabývá snad nároku na přijetí v rakouský svazek státní, nýbrž toto závisí od volného uvážení úřadu. Bydlištěm jest patrně rozuměti řádný domicil ve smyslu § 18 jur. normy (§ 66 nové jur. nor.), tedy místo, kde se kdo usadil se zřejmým nebo z okolností na jevo jdoucím úmyslem tamtéž trvale přebývati.

3. O. o. z. rozeznává vedle výslovného udělení občanství státního též nabytí státního občanství mlčky takovými úkony, s nimiž je zákon jako účinek spojuje; k těmto náleží zejména nastoupení živnosti nebo veřejného úřadu. Avšak toto poslední ustanovení pozbylo významu, poněvadž dle

čl. 3 zákl. z. st. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. veřejné úřady jsou přístupny toliko státním občanům zdejšími; cizinec může nabytí veřejného úřadu rakouského jen tehda, když prve stane se státním občanem rakouským. Z tohoto ustanovení platí výjimka toliko ohledně služby důstojnické, konsulární a církevní (Ulbrich, österr. Staatsrecht, 1892 str. 50). Ustanovení, že cizinec nastoupením živnosti, jejížto provozování vyžaduje usazení se v zemi, nabývá rakouského občanství státního, bylo zrušeno již čís. nař. ze dne 27. dubna 1860 ř. z. č. 108. Mlčky nabývá rakouského občanství státního cizinka sňatkem s rakouským státním občanem (d. dv. kanc. ze dne 23. února 1833 sb. z. s. č. 2595), a to ipso facto, aniž by bylo třeba zvláštního svolení (dv. d. ze dne 21. února 1834 č. 3921, tyrol. sb. z. prov. roč. 1834). Stane-li se cizinec rakouským státním občanem, nabývají rakouského státního občanství i manželka a manželské děti jeho. To jest t. zv. odvozené nabytí (viz Pražák, Rak. právo ústavní, III, 1897). Dv. d. ze dne 29. září 1818 prohlašuje, že vstoupí-li cizinec v rakouské vojsko a stane-li se důstojníkem, není vázán jinými občanskými povinnostmi kromě povinností vojenských a vzdal-li by se hodnosti důstojnické, že povinností občanským podléhá jen tehdy, nabyli-li některým ze způsobů v o. o. z. naznačených rakouského občanství státního; dle § 16 branného zákona vyžaduje se však nyní ke vstoupení v rakouské vojsko státní občanství v některé z obou polovicí říše.

4. I před uplynutím 10 let může příslušný úřad cizinci státní občanství udělit, jestliže úřední šetření v přičině majetku, výdělkové způsobilosti a nezávadnosti v ohledu mravním s příznivým výsledkem se potkalo (§ 30 o. o. z.). Závisí tudíž přijetí ve svazek státní i v tomto případě od volného uvážení úřadu. Nezávadností v ohledu mravním (*sittliches Betragen*) rozumí se netoliko úplná zachovalost mravní, nýbrž i politická a má tudíž žadatel i v tomto směru potřebné průkazy předložiti, zejména musí spolehlivým způsobem zjištěna býti uspokojivá data o dřívějším jeho životě v ohledu politickém (min. výn. ze dne 31. července 1851 č. 3876).

III. Příslušnost a řízení.

Žádost za přijetí ve svazek státní podává se u nižších úřadů politických, jež konají případná potřebná šetření; definitivně rozhoduje však o této žádosti zemská vláda. Osoby politicky závadné ve svazek státní přijímati jest vyhrazeno ministerstvu vnitra (min. nař. ze dne 27. října 1859 č. 196 ř. z.). Poddaní států, s nimiž uzavírány jsou smlouvy, musí, jsou-li mužského pohlaví, prokázati buď, že byli propuštěni ze státního svazku posavadního nebo že svou vojenskou povinnost v domovině řádně splnili (dv. d. ze dne 30. ledna 1824 sb. z. pol. sv. 52 str. č. 25 a ze dne 22. března 1832 sb. z. pol. sv. 60 č. 24). Průkaz o propuštění z cizího svazku státního jest z pravidla podmínkou udělení státního občanství rakouského (d. dv. k. ze dne 28. srpna 1817 sb. z. pol. str. 326, ze dne 16. října 1829 č. 23637 a ze dne 29. května 1835 č. 42387 *Zeitschr. f. Verw.* r. IV., č. 52 str. 207.). Splnění této podmínky jest však závislo dílem od zvláštních státních smluv, dílem od zákonův oné země, z níž cizinec se přistěhoval. Pro cizince stavu duchovního žádající za přijetí ve svazek státní platí předpisy tytéž (min. výn. ze dne 27. prosince 1874 č. 4937). Za osoby nesvéprávné mohou příslušnou žádost podati jejich zákonní zástupci (d. ze dne 31. března 1831 č. 7357). Přijetí ve svazek státní předchází zákonem předepsaná přísaha poddanská. Ovšem nedospělí

přísahy takové složití nemohou; v tom případě se složení této přísahy buď vůbec promine aneb se odloží až do dosažení potřebného věku (dv. d. ze dne 31. března 1831 č. 7357). Jelikož každý státní občan rakouský musí mít v některé tuzemské obci právo domovské, musí se žadatel vykáhati, že některá obec tuzemská mu právo domovské eventuelně přislíbila (min. v. n. ze dne 30. srpna 1850 č. 18515); definitivní přijetí ve svazek obce jest však závislo na skutečném nabytí rakouského státního občanství (§ 2 zák. o právu dom. ze dne 3. prosince 1863). Na zamítnutí žádosti za přijetí do svazku obce cizinec stěžovati si nemůže, poněvadž obec o žádostech těchto rozhoduje zcela samostatně (§ 8 zák. o právu dom.). Naproti tomu, byla-li žádost jeho za udělení státního občanství zemskou vládou zamítnuta, může podati rekurs k ministerstvu vnitra.

IV. Poměr zemí předlitavských k zemím koruny uherské. Dle četných nálezů říšského soudu může každý rakouský občan státní požívatí státního občanství v obou polovinách říše; rakouské státní občanství nabytím domovského práva v některé obci uherské se neztrácí (roz. říš. s. ze dne 14. října 1889 č. 178 sb. »Hye« č. 306 a ze dne 12. ledna 1891 č. 2 sb. »Hye« č. 504). Opáčně a zajisté správně soudí Pražák (Právo ústavní, sb. 1897, III, s. 14), neboť, nehledě ku výlučnosti pojmu státního občanství nelze si ani dobře mysliti, aby jedinec jsa příslušníkem obou států, povinností svým z veřejného práva plynoucích dostáti a práva svá stejně účinně v každém státu vykonávati mohl. Otázka tato jest velice sporná a nebyla posud konečně rozřešena. Má-li uherský občan státní býti přijat ve svazek některé obce rakouské, musí prve prokázati, že byl propuštěn ze státního svazku uherského. To zakládá se na zásadě vzájemnosti, jelikož i uherská vláda v obdobném případě klade za podmínku propuštění ze státního svazku rakouského (v. n. min. vn. ze dne 7. prosince 1870 č. 15115 »Zeitschr. f. Verw.« str. 208, ze dne 10. ledna 1871 č. 18824 »Zeitschr. f. Verw.« str. 32).

V. Přijetí příslušníků německé říše v rakouský svazek státní. V příčině nabývání rakouského státního občanství byla v. n. min. ze dne 6. července 1864 č. 11745 observance stávající ohledně poddaných pruských vztahena na celou říši německou, tak že s obou stran vzájemně se žádá průkaz o propuštění ze státního svazku posavadního. Listiny zdejšími úřady za tím účelem vyhotovené zníti mají v ten smysl, že vystoupení žadatele — jenž ovšem musí býti prost branné povinnosti — ze státního svazku rakouského nestojí v cestě žádná překážka (v. n. min. vn. ze dne 13. května 1877 č. 5954 »Zeitschr. f. Verw.« str. 120).

VI. Všeobecná práva občanů státních.

Práva tato upravena jsou zák. zák. státním ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z., jenž vytkl následující zásady:

1. Rovnosť občanů před zákonem.
2. Veřejné úřady jsou všem státním občanům stejně přístupny.
3. Úplná volnosť osoby a jmění uvnitř i vně území státního se zaručuje. Z toho plynou následující práva další:

a) Každý státní občan může v kterémkoli místě státního území se zdržovati a usaditi, nemovitostí jakýchkoli nabývati a jimi volně nakládati, jakož i, splní-li podmínky zákonné, jakoukoli živnosť provozovat.

vati. Pro mrtvou ruku může cestou zákona z důvodů veřejného blaha právo nemovitostí nabývatí a jimi nakládati býti omezeno.

b) Volnost vystěhovati se jest vázána se strany státu toliko brannou povinností. Odchodné smí býti žádáno toliko v případě retorse.

4. Volební právo v obci: Všem státním občanům, kteří v obci bydlí a v ní platí daň z nemovitosti, živnosti nebo z příjmů, přísluší aktivní a pasivní právo volební do zastupitelstva obecního za týchž podmínek jako příslušníkům obce.

5. Neporušitelnost vlastnictví. Vyvlastnění proti vůli vlastníkově má místo toliko v těch případech a v té způsobě, kdy a jak zákon expropriaci připouští (viz čl. »Expropriace«).

6. Neporušitelnost svobody osobní (zák. ze dne 27. října 1862 č. 87 ř. z.). Čl. 8 zaručená neporušitelnost osobní svobody vztahuje se toliko na fysickou volnost osoby, nikoli však na morální omezení volnosti jednání toliko na pouhém zákazu se zakládající (roz. říšs. s. ze dne 20. dubna 1880 č. 68, 69, 70 a 71, sb. »Hye« č. 212, 213, 214 a 215).

7. Neporušitelnost práva domovního (zák. ze dne 27. října 1862 č. 88 ř. z.).

8. Neporušitelnost tajemství listovního (viz čl. Listy).

9. Právo petiční: Z toho, že dle čl. 11 zákl. zák. st. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. petiční právo »každému« přísluší, avšak petice pod společným jménem vycházeti smějí toliko od korporací nebo spolků zákonem uznaných, plyne, že ani právo volného projevu mínění v čl. 13 zákl. zák. st. každému zaručené zákonně uznaným korporacím odepřiti nelze, pokud ani obsah ani forma projevu takového zákonu se nepřičí (roz. říšs. s. ze dne 17. října 1887 č. 159, sb. »Hye« č. 404).

10. Právo shromažďovací a spolčovací. Rakouští státní občané mají právo shromažďovati se a spolky zakládati. Zákl. zákony státními jest každému rakouskému občanu i každé právnické osobě v Rakousku ústavně zaručeno a říšským soudem chráněno netoliko právo spolky zakládati, členy jich býti, nýbrž i právo na zachování posavadního stavu právního a státem schválené organizace spolků již stávajících (roz. říšs. s. ze dne 26. října 1878 č. 220 sb. »Hye«, č. 176).

11. Právo volného projevu mínění a svoboda tisková: Každý má právo slovem, písmem, tiskem nebo vyobrazením svoje mínění v zákonných mezích volně projevovati. I toto právo přísluší netoliko osobám jednotlivým, nýbrž i zákonem uznaným spolkům a korporacím zejména obcím a jich zastupitelstvům, pokud obsahem nebo formou projev takový se nepřičí zákonu (roz. říšs. s. ze dne 21. října 1887 č. 167, sb. »Hye« č. 412 a). Tisk nesmí býti ani censurou vázán ani soustavou koncesní omezován.

12. Úplná volnost víry a svědomí se zaručuje: Z toho plynou práva další a to:

a) Účastenství na právech občanských a politických od vyznání náboženského jest nezávislo.

b) Nikdo nemůže býti nucen k jakémukoli církevnímu úkonu nebo účastenství na církevní slavnosti, leč že by někomu moc, jeho k tomu přinutiti, po zákonu náležela (na př. moc otcovská).

c) Každá zákonem uznaná církev a společnost náboženská má právo společně veřejně vykonávati svoje náboženství, dále právo samostatně

spravovati svoje vnitřní záležitosti, svoje ústavy, nadání a fondy věnované účelům náboženským, vyučovacím a dobročinným, jest však jako každá společnost všeobecným zákonům státním podrobena.

13. Svoboda vyučování:

a) Domácí vyučování nepodléhá vůbec omezení.
 b) Každému jest volno kterékoli povolání si zvoliti a k němu se vzdělati, kde a jak chce.

14. Rovnoprávnost všech národností ve státě.

a) Každý národ má neporušitelné právo, aby chráněna a pěstována byla jeho národnost a řeč. Otázka, které národnosti kdo přísluší, jest otázkou skutkovou a sluší ji v nedostatku zvláštního předpisu řešiti dle příslušných známek národností určujících (roz. spr. s. dv. dle § 6 ze dne 3. ledna 1881 č. 2235/80 sb. »Budw.«, III. č. 130). Ve smyslu státních základních zákonů má každý rakouský státní občan právo žádati, aby podání jím v jazyku v zemi obvyklém úřadu podané v témž jazyku též bylo vyřízeno (roz. říš. s. ze dne 3. července 1888 č. 111, sb. »Hye« č. 440). Zejména důležitá jsou v nejnovější době t. zv. jazyková nařízení ze dne 5. dubna 1897 pro Čechy a ze dne 22. dubna 1897 pro Moravu, jichž hlavní význam spočívá v tom, že se vyřízení netoliko doručí straně v jazyku zemském, ve kterém podání učinila, nýbrž i vnitřní styk mezi úřady děje se v každé záležitosti jazykem, kteréhož strana v podání svém užila (§ 7). V případech pak, kde nebylo řízení zavedeno k žádosti strany, má se díti dle povahy věci buď jedním nebo druhým zemským jazykem; vyhlášky a vůbec prohlášení, jež mají býti uvedena ve známost v celé zemi, mají býti vydána v obou zemských jazycích. Rovněž zajisté velice závažným jest ustanovení, že úředníci v Čechách i na Moravě musí býti znalí obou zemských jazykův. (Viz čl. Národnost.)

VII. Zvláštní práva státních občanů.

1. Právo soukromé:

O. o. z. staví naproti státním občanům cizince (§§ 4, 29, 33, 34 a 35), cizozemce (§§ 32, 35, 36, 37), obyvatele cizích států (§ 192), poddané cizích států (§§ 34, 35, 37) a uděluje státním občanům zvláštní práva zejména :

a) § 28 o. o. z. vytýká zásadu, že plného požívání občanských práv se nabývá státním občanstvím, kdežto § 33 o. o. z. přiznává cizincům stejná občanská práva a povinnosti s tuzemci jen tehdy, nevyžaduje-li se k výkonu dotyčného práva výslovně občanství státního, nebo jestliže stát, jemuž cizinec nenáleží, v příčině dotčeného práva s rakouskými občany jako se svými nakládá. Důsledně také šetří se zásady vzájemnosti při výkonu rozsudků cizozemských soudů, dále při nárocích cizozemců naproti tuzemské podstatě úpadkové. (Ostatně srv. čl. Cizinci, Reciprocita a Pomoc právní.)

b) Osobní způsobilost státního příslušníka k právním činům posuzuje se výhradně dle zákonů rakouských, kdežto způsobilost k právním činům cizince posuzuje se vůbec dle zákonů jeho vlasti, pokud ovšem v jednotlivých případech zákon nic jiného neustanovuje. (§ 34 o. o. z.).

c) Právní jednání mezi tuzemcem a cizozemcem řídí se bez výjimky dle zákonů rakouských, kdežto jednání cizozemců mezi sebou jen tenkrátě rakouským zákonům podléhají, nedokáží-li tito, že při uzavření právního jednání hleděli k právu jinému.

2. Práva veřejná:

a) Jak bylo již v VI. odst. vzpomenuto, náleží k všeobecným právům státních občanů i právo, že veřejné úřady jsou všem stejně přístupny. Veřejnými úřady rozumí se však netoliko úřady státní, nýbrž i mnohé úřady jiné veřejnou povahu mající. Sem náleží úřady duchovních správců různých vyznání. Se strany státu vyžaduje se k nabytí katolických církevních úřadů a obročí rakouské státní občanství (§ 2 zák. ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z.). Totéž platí o evangelické duchovní správě, resp. o evangelických úřadech církevních (evang. církv. ústava ze dne 9. prosince 1891). Rabíny mohou se státi toliko rakouští státní občané (§ 11 zák. ze dne 21. března 1890 č. 53 ř. z.), rovněž i členy představenstva židovských obcí náboženských (Viz. čl. Obce židovské náboženské).

b) K veřejným úřadům učitelským mohou býti povoláváni toliko státní občané (§ 6 zák. ze dne 25. května 1868 č. 48 ř. z.).

c) Domovského práva v obci mohou toliko státní občané nabyti (§ 2 zák. o právu dom. ze dne 3. prosince 1863).

d) Právo volební přísluší jedině členům obce, tudíž rakouským státním občanům a to jak do zastupitelstva obecního tak i při volbách do zemských sněmů a říšské rady (čl. 9 ob. zř. ze dne 5. března 1862 č. 18 ř. z.).

e) Členy politických spolků mohou se státi toliko státní občané (§ 30 spolk. zák. ze dne 15. listopadu 1867 č. 134 ř. z.).

f) Podnikateli, pořadateli a řediteli veřejného shromáždění mohou býti jenom státní občané (§ 8 zák. shrom. ze dne 15. listopadu 1867 č. 135 ř. z.).

g) Každý rakouský občan státní, vyhoví-li požadavkům živnostenského řádu, může kteroukoli živnost nastoupiti, kdežto cizinci musí prve prokázati formální recipocitu (§§ 7 a 8 živ. ř.). Cizozemci rovněž jako tuzemci mají právo trhy navštěvovati potud, pokud není za příčinou recipocity něco jiného nařízeno (§ 64 živ. ř.).

h) Konečně vyžaduje se rakouské státní občanství i k dobrovolnému vstupu do vojska jakož i

i) k notářství, advokacii nebo veřejnému jednatelství a konečně k celé řadě jiných úřadů povahu veřejnosti majících.

VIII. Povinnosti občanů státních.

1. Právo veřejné.

a) Občanské zákony zavazují všechny státní občany těch zemí, pro které byly vyhlášeny.

b) Státní občané jsou i ve příčině činů a jednání mimo území státní předsevzatých těmito zákony vázáni, pokud by snad jimi ve své osobní způsobilosti byli obmezováni a pokud zároveň tato jednání mají míti právní účinky i v zemích těchto (§ 4 o. o. z.).

2. Právo veřejné.

Tu sluší zejména uvést: věrnost a oddanost ke státu; všichni ke zbrani způsobilí státní občané podléhají povinnosti branné, kterouž osobně splniti musí (§ 1 bran. z.); státní občané povinni jsou převzítí úřad porotce (§ 1 zák. ze dne 23. května 1873 č. 211 ř. z.), jakož i soudního svědka (§ 103 tr. ř.). Obecní zřízení obsahují předpis, že volbu do obecního zastupitelstva zvolený z pravidla zamítnouti nemůže a to pod jistými nepříznivými následky pod ztrátou volebního práva pro

přítomné a nejbližší období volební, pod pokutou peněžitou, v Čechách na př. do 100 zl.). Všichni rakouští státní občané mají povinnost svoje dítky do veřejných škol národních posýlati (§ 21 říš. zák. škol.).

IX. Ztráta státního občanství.

1. § 32 o. o. z. ustanovil, že vystěhováním státní občanství se pozbývá; jelikož povolení k vystěhování dle cit. zák. st. již třeba není, nemá nyní vystěhování samo, nebylo-li zároveň nabyto státního občanství ve státě jiném, za následek ztrátu rakouského občanství státního.

2. Příslušnice státu rakouského pozbývá státního občanství rakouského sňatkem s cizozemcem.

3. Ztráta rakouského státního občanství však také nastupuje, pokud není tomu na závalu povinnost branná, když tuzemec nabude státního občanství v cizině, při čemž ovšem se předpokládá, že bylo též vyhověno předpisům práva rakouského, že tudíž cizího státního občanství nabyto bylo způsobem právoplatným, na př. byla-li část rakouského území postoupena státu cizímu a nebylo-li zároveň dotyčným státním příslušníkům ponecháno na vůli i na dále rakouské občanství státní podržeti.

X. Právo poplatkové.

Žádosti o přijetí v rakouský svazek státní podléhají kolkovému poplatku 2 zl. (p. s. 54, c. č. 3 popl. z.).

Literatura: Prof. Dr. J. Pražák, Rakouské právo ústavní, III. Praha 1897.

Obhájce ve věcech trestních.

I. Pojem a význam.

Obhájce jest orgánem trestního procesu, který přivádí ku platnosti skutečnosti, průvody a právní vývody za účelem obrany nebo zmírnění následků výroku trestního soudu směřujících proti obviněnému. V první řadě jest věcí obviněného samého brániti se proti obviňováním naň vzneseným a proti všem opatřením a rozhodnutím trestního soudu na ujmu jeho učiněným, k čemuž jemu přispívá povinnost všech v trestním řízení činných úřadů zákonem (§ 3 tr. ř.) jim uložená, aby se stejnou bedlivostí přihlížely jak k okolnostem obviněnému přítěžujícím, tak i k okolnostem k obraně jeho sloužícím a aby obviněného i tam, kde to výslovně předepsáno není, o jeho právech poučili (t. zv. hájení materiální). Avšak pravé a plné platnosti dochází obrana obviněného, zřízen-li proň zvláštní orgán, jenž výhradně jest povolán k funkcím obhajovacím v trestním procesu a k ochraně obviněného a za tímto účelem jest opatřen zvláštními procesualními právy (t. zv. hájení formální). Přípustnost, ba v určitých případech dokonce i nutnost formálního hájení zakládá se v úvaze, že obviněný zpravidla jest neznalým procesních práv jemu příslušících, a že nehledě ani k tomu, pod tíhou obžaloby pozbývá potřebné duševní rovnováhy k užívání těchto svých práv, k opatření důkazů pro svoji nevinu a jiných prostředků ku své obraně, což se mu ostatně i fakticky činí téměř přímo nemožným tenkrát, je-li i zbaven své svobody. Jádrem každého trestního procesu jest zkoumání podmínky, že obviněný jest trestuhoden. Zjištění této podmínky nastane tím bezpečněji, čím důkladněji se uváží námitky trestnosti odporující. Byl i veřejný žalobce z úřední povinnosti hleděti musil i k okolnostem ve prospěch obviněného svědčícím — soukromý žalobce ani účastník té povinnosti vůbec nemá — přece i bezděky zaujímati bude jednostranné stanovisko obviněnému nepříznivé. Pod dojmem